

บทที่ 1

ปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติในประเทศไทย

เมื่อโลกเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 อาชญากรรมข้ามชาติได้กลายเป็นปัญหาความมั่นคงรูปแบบใหม่ที่คุกคามความสงบสุขในสังคมทุกระดับ และมีแนวโน้มจะทวีความรุนแรงมากขึ้น มีความหลากหลาย ซับซ้อน และเชื่อมโยงกันเป็นลูกโซ่ไปทั่วโลก ดังจะเห็นได้จากการพยายามยึดพื้นที่ในตะวันออกกลางและซีกขวนผู้คนจากรอบโลกให้ไปร่วมกับขบวนการไอเอส ขบวนการลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมายของชาวอุยกูร์ และโรฮีนจา แก๊งคอลเซ็นเตอร์ ขบวนการปลอมบัตรเครดิตและหนังสือเดินทางปลอม การจับกุมกลุ่มขบวนการค้ายาเสพติดข้ามชาติ การจับกุมงาช้างและสัตว์สงวน ผิดกฎหมายอื่นๆ ตลอดจนเหตุการณ์ระเบิดบริเวณแยกราชประสงค์ กรุงเทพมหานคร ในปี 2558 ที่ผ่านมาได้กลายเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจและเฝ้าติดตามจากสังคมอย่างต่อเนื่อง จึงมีความน่าสนใจว่าในช่วงเวลาที่โลกได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ที่ผู้คนสามารถติดต่อสื่อสารถึงกันโดยไม่จำเป็นต้องเดินทางมาพบปะกันโดยระบบเทคโนโลยีสมัยใหม่ซึ่งทำให้อาชญากรรมข้ามชาติได้ฉวยโอกาสในการกระทำผิดกฎหมายรูปแบบต่างๆ รัฐบาลประเทศต่างๆ รวมถึงประเทศไทยควรมีการดำเนินนโยบายและมาตรการเพื่อรองรับปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติอย่างไร

ความหมายและมิติของอาชญากรรมข้ามชาติ

อาชญากรรมข้ามชาติ (TRANSNATIONAL CRIME) เป็นพัฒนาการของอาชญากรรมในลักษณะองค์กรรูปแบบหนึ่งอันเป็นผลด้นลบจากโลกาภิวัตน์ที่มีปัจจัยด้านความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ระบบเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัย การคมนาคมขนส่งที่สะดวกรวดเร็ว และการขยายตัวทางการค้าและการเงินระหว่างประเทศเป็นตัวขับเคลื่อนมากกว่าสองทศวรรษ (STIGLITZ 2002; VIANO 2009; OKUBO ET AL. 2011) งานวิจัยหลายฉบับพบว่า องค์กรอาชญากรรมข้ามชาติได้ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ และโครงสร้างการทำงานแบบเครือข่ายข้ามกลุ่ม ซึ่งมีความหลากหลายในการขยายกิจกรรมและดำเนินธุรกิจผิดกฎหมาย ทำให้เป็นอุปสรรค

ต่อการสืบสวนติดตามและประสานงานของหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายของทุกประเทศ (Basu, 2014: 15) นักวิชาการต่างประเทศได้วิเคราะห์ไว้ว่า มีกิจกรรมผิดกฎหมายมากถึง 52 ลักษณะ ที่อยู่ในขอบข่ายอาชญากรรมข้ามชาติ ตั้งแต่การลักลอบค้าอาวุธ การค้ายาเสพติด การค้ามนุษย์ไปจนถึงอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมและประเทศไทยได้ตกเป็นเป้าหมายหนึ่งขององค์กรอาชญากรรมข้ามชาติเหล่านี้จากการวิเคราะห์เชิงสถิติของสำนักงานตำรวจแห่งชาติพบว่า ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในประเทศไทยเกี่ยวข้องกับคนต่างประเทศเพิ่มขึ้น มีผู้ต้องหาชาวต่างชาติได้กระทำความผิดและถูกจับกุมในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น และรัฐบาลต่างประเทศขอให้รัฐบาลไทยส่งผู้ร้ายข้ามแดนกลับไปยังประเทศของตนมากขึ้น ทั้งพบด้วยว่า อาชญากรรมมีแนวโน้มเข้าลักษณะองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่มีความเชื่อมโยงกับบุคคลหรือกลุ่มบุคคลนอกประเทศไทย

สหประชาชาติได้นิยามคำว่าอาชญากรรมข้ามชาติไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ.2000 (UNITED NATIONS CONVENTION AGAINST TRANSNATIONAL ORGANIZED CRIME 2000; UNTOC) ว่าหมายถึง การกระทำความผิดทางอาญาที่ได้กระทำลงมากกว่าในหนึ่งประเทศ หรือมีส่วนหนึ่งส่วนใดของการกระทำความผิดหรือผลกระทบเกี่ยวข้องกับตั้งแต่ 2 ประเทศขึ้นไป ซึ่งหลายประเทศในเอเชียมาได้เป็นภาคีอนุสัญญาฯ และได้ออกกฎหมายเพื่ออนุวัติการอนุสัญญาดังกล่าวแล้ว เช่น พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ.2556 ของประเทศไทย เป็นต้น

การกระทำความผิดกฎหมายเข้าลักษณะอาชญากรรมข้ามชาติมีอยู่หลายลักษณะขึ้นอยู่กับภารกิจหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน เช่น ตำรวจ ศุลกากร สรรพสามิต เป็นต้น หน่วยงานบังคับใช้กฎหมายระหว่างประเทศอย่างองค์การตำรวจสากล (INTERPOL) ได้แบ่งอาชญากรรมข้ามชาติในศตวรรษที่ 21 ออกเป็น 16 ประเภท ประกอบด้วย 1) การทุจริต 2) อาชญากรรมที่กระทำต่อเด็ก 3) อาชญากรรมคอมพิวเตอร์ 4) การค้ายาเสพติด 5) อาชญากรรมสิ่งแวดล้อม 6) อาชญากรรมการเงิน 7) การลักลอบค้าอาวุธ 8) โจรสลัด 9) องค์กรอาชญากรรม 10) อาชญากรรมเกี่ยวกับยา

11) การก่อการร้าย 12) การค้ามนุษย์และขึ้นส่วนมนุษย์ 13) การลักลอบค้าของเถื่อน 14) การโจรกรรมยานพาหนะ 15) อาชญากรรมสงคราม และ 16) การลักลอบค้า ศิลวัตถุผิดกฎหมาย ซึ่งทั้ง 16 ประเภทของอาชญากรรมข้ามชาติดังกล่าวถือเป็น อาชญากรรมเป้าหมายที่องค์กรตำรวจและหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายทั่วโลกต้องให้ความร่วมมือระหว่างกันในการสืบสวนสอบสวนและติดตามตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ตามกระบวนการยุติธรรมให้ได้

อาชญากรรมข้ามชาติจะเติบโตได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ สำคัญ 3 ส่วน ได้แก่ 1) ระดับความเข้มแข็งหรืออ่อนแอของรัฐ 2) จำนวนของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่เข้าร่วม และ 3) ตลาดอาชญากรรม กล่าวคือ ความเข้มแข็งหรือ อ่อนแอของรัฐจะเป็นโอกาสหรืออุปสรรคให้อาชญากรรมข้ามชาติขยายตัว ยิ่งถ้า รัฐอ่อนแอมาก เช่น เจ้าหน้าที่มีการทุจริตคอร์รัปชันจนทำให้การบังคับใช้กฎหมาย ไร้ประสิทธิภาพ เลือกปฏิบัติจะทำให้องค์กรอาชญากรรมข้ามชาติสามารถใช้ช่อง โอกาสในการกระทำผิดโดยใช้เงินหรือผลประโยชน์อย่างอื่นเพื่อแลกเปลี่ยนกับ การอำนวยความสะดวก รวมถึงการสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรบางอย่าง และยังมีจำนวนคนเข้าร่วมในองค์กรอาชญากรรมจะยิ่งทำให้เกิดความเข้มแข็ง และขยายสาขาไปได้มากขึ้น ซึ่งแน่นอนว่าจะทำให้อำนาจต่อรองขององค์กร อาชญากรรมนั้นๆ ในตลาดอาชญากรรมซึ่งเป็นสถานที่รวมของธุรกิจผิดกฎหมาย ทุกรูปแบบมีน้ำหนักมากขึ้น (Miraglia et al. 2012, 8-11)

ตัวอย่างองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่น่าสนใจ ได้แก่ มาเฟีย ยาгуซ่า ไทรแอดส์ กลุ่มองค์กรอาชญากรรมรัสเซีย หรือกลุ่มค้ายาเสพติดในตะวันออกกลาง อย่างไรก็ตามพบว่า ในยุคปัจจุบันองค์กรอาชญากรรมเหล่านี้มีการดำเนินกิจกรรม ที่ต่างไปจากอดีต กล่าวคือ มิได้มีการสั่งการจากบนลงล่างอีกต่อไป หากแต่มี การแบ่งงานกันทำเป็นเครือข่ายและมีความอ่อนตัวสามารถแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ และทำงานข้ามกลุ่มไปทั่วโลก (Boer 2011, 107-108) เช่น ขบวนการค้ามนุษย์ ในเอเชียมีการว่าจ้างมิถิฉาซีฟในประเทศในการโฆษณาล่อลวงหญิงไทยให้ขายนยาเสพติด ไปยังประเทศสหรัฐอเมริกาผ่านประเทศอินเดีย หรือกลุ่มไอเอสในตะวันออกกลาง ที่ต่อสู้แย่งชิงอำนาจและทรัพยากรกับรัฐบาลได้จับเด็กผู้หญิงเพื่อไปขายให้กับ

ขบวนการค้ามนุษย์ และเมื่อได้เงินมาก็จะนำไปซื้ออาวุธปืนสงครามจากพ่อค้าอาวุธเถื่อน ขณะเดียวกันก็จะนำจ้างอาชญากรคอมพิวเตอร์เขียนเว็บไซต์เพื่อชักชวนให้ผู้คนเดินทางไปเข้าร่วมกับกลุ่มของตนในตะวันออกกลางจนทำให้สหประชาชาติต้องออกมติที่ 2178 เพื่อกระตุ้นเตือนให้รัฐสมาชิกหามาตรการสกัดกั้น มิให้ผู้คนในแต่ละประเทศเดินทางไปเข้าร่วมกับขบวนการรัฐอิสลาม (ISLAMIC STATE) หรือไอเอส หรือการซื้อขายอาวุธปืนผิดกฎหมายเพื่อแลกกับยาเสพติดในประเทศไทย เป็นต้น พัฒนาการของอาชญากรรมองค์กรข้ามชาติดังกล่าวทำให้การสืบสวนปราบปรามของเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายในประเทศต่างๆ มีความยากลำบากยิ่งขึ้น

ซึ่งหากจะพิจารณาจากสถิติอาชญากรรมในประเทศไทยคงปฏิเสธไม่ได้ว่า สถานการณ์อาชญากรรมข้ามชาติมีแนวโน้มขยายตัวอย่างรวดเร็ว ศูนย์ประสานงานป้องกันปราบปรามอาชญากรรมข้ามชาติ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติพบว่า ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา อาชญากรรมที่กระทำโดยคนต่างชาติ เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเกือบทุกประเภท เช่น การค้ามนุษย์ การฉ้อโกงข้ามชาติ, คอลเซ็นเตอร์, อาชญากรรมคอมพิวเตอร์, การฟอกเงิน และอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม เป็นต้น โดยเฉพาะ ในคดียาเสพติด คดีค้ามนุษย์ และการลักลอบหลบหนีเข้าเมืองที่ถูกเจ้าหน้าที่สืบสวนจับกุมได้ พบว่ามีลักษณะเป็นขบวนการข้ามชาติเชื่อมโยงกัน ในหลายประเทศตั้งแต่ประเทศต้นทาง ทางผ่าน และปลายทาง (SAUTEREY 2008, 2-14) ดังนั้น การจัดการปัญหาดังกล่าวไม่อาจกระทำได้โดยหน่วยงานของรัฐเพียงลำพัง หากแต่รัฐจำเป็นต้องแสวงหาความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเพื่อสกัดกั้นการขยายตัวของอาชญากรรมข้ามชาติรูปแบบใหม่ๆ ในอนาคต

ผลกระทบของอาชญากรรมข้ามชาติ

สหประชาชาติได้พิจารณาว่า อาชญากรรมข้ามชาติเป็นภัยคุกคามความมั่นคงรูปแบบใหม่ที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ และประชาชนในสังคม บั่นทอนความเข้มแข็งของสถาบันทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม รวมถึงลดระดับความน่าเชื่อถือของรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยและคุ้มครองประชาชนภายในรัฐ จนอาจส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศ กล่าวคือ ทำให้ความสามารถของรัฐ

ที่จะจัดหาบริการขั้นพื้นฐานให้กับประชาชนลดน้อยลงและทำให้เกิดความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจมากถึง 3.6 เปอร์เซ็นต์ของรายได้เศรษฐกิจโลก รายงานของสหประชาชาติประเมินว่าเฉพาะการพอกเงินอย่างเดียวส่งผลกระทบต่อมากถึง 2 เปอร์เซ็นต์ของรายได้ประชาชาติ ในแง่ความมั่นคงของมนุษย์กลุ่มนักค้ายาเสพติดข้ามชาติได้บั่นทอนเสถียรภาพในฝั่งซีกโลกตะวันตก และเฉพาะในประเทศเม็กซิโกทำให้มีมีคนตายมากถึง 50,000 คน อาชญากรรมข้ามชาติส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศในหลายมิติ และในบางประเทศ อาชญากรรมข้ามชาติมีความเชื่อมโยงอย่างแนบแน่นกับสถาบันการเมืองและหน่วยงานบังคับใช้กฎหมาย ในขณะที่ข้อมูลเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติเหล่านี้ดูจะยังไม่มีความชัดเจน นอกจากนี้ อาชญากรรมข้ามชาติทำให้การบังคับใช้กฎหมายไม่สามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ องค์กรอาชญากรรมจะมีทุนมหาศาลเพื่อว่าจ้างอาชญากรมืออาชีพในการร่วมกระทำผิดข้ามชาติ เช่น ลักลอบขนยาเสพติดข้ามชาติ สร้างเว็บไซต์เพื่อล่อลวงเหยื่อ เป็นต้น และใช้เงินทุนในการติดสินบนเจ้าหน้าที่ที่ทุจริตได้ เพื่อแลกกับการลดขั้นตอนการตรวจสอบหรือการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวด เช่น การตรวจตราหนังสือเดินทางของผู้ลักลอบหลบหนีเข้าเมืองของเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมือง หรือการตรวจสอบตู้คอนเทนเนอร์ที่บรรจุสินค้าผิดกฎหมาย เป็นต้น นอกจากนี้ การคอร์รัปชันสามารถนำไปสู่การละเลย หรือเพิกเฉยไม่ดำเนินคดีกับผู้ต้องหาที่เป็นคนต่างประเทศโดยอาศัยช่องว่างของกฎหมาย บางประการอีกด้วย กล่าวได้ว่า อาชญากรรมข้ามชาติทำให้เกิดการขยายตัวของอาชญากรรมไปรอบโลกซึ่งทำให้เกิดความเปราะบางในเชิงสถาบันต่อภาคส่วนต่างๆ ของรัฐและสังคม และทำให้ความไม่เท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจและสังคมโดยเฉพาะในประเทศที่โครงสร้างทางสังคมอ่อนแอ ดังนั้น รัฐจึงจำเป็นต้องกำหนดมาตรการเชิงนโยบายและกฎหมายในการจัดการปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติอย่างเหมาะสมให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลสูงสุดเพื่อลดความสูญเสียและความเสียหายที่จะเกิดขึ้นจากกิจกรรมผิดกฎหมายขององค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ โดยควรแสวงหาความร่วมมือกับนานาชาติประเทศทั้งในระดับรัฐบาลภาคธุรกิจ และภาคประชาชน รวมถึงองค์การระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องด้วย

มาตรการเชิงนโยบายและกฎหมายเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติในปัจจุบัน

การที่อาชญากรรมข้ามชาติเป็นการกระทำผิดข้ามดินแดนที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่กระทำผิดตั้งแต่ 2 รัฐ ขึ้นไป การจัดการกับปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติจึงไม่อาจทำได้โดยรัฐหนึ่งรัฐใดเพียงลำพัง หากแต่ต้องอาศัยมาตรการเชิงนโยบายและกฎหมายทั้งภายในและระหว่างประเทศเพื่อติดตามสืบหาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของแต่ละประเทศ

องค์การสหประชาชาติ ได้เรียกร้องให้รัฐบาลของประเทศสมาชิกได้ตระหนักถึงความสำคัญตัวแสดงอื่นที่เป็นรัฐและที่มีใช้รัฐที่เกี่ยวข้องกับปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติเพื่อมาร่วมมือกันในการต่อสู้กับอาชญากรรมข้ามชาติ ทั้งยังได้สนับสนุนเงินทุน บุคลากร และเทคโนโลยีในโครงการพัฒนาหลายรูปแบบ เช่น การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย การสร้างความตระหนักรู้ให้แก่ประชาชนถึงภัยของอาชญากรรมข้ามชาติ การจัดหาเครื่องมือพิเศษในการสืบสวนและป้องกันปราบปรามอาชญากรรมองค์กรรูปแบบต่างๆ ภายใต้แนวคิดบูรณาการความเป็นหุ้นส่วนเพื่อการสร้างรัฐซึ่งมุ่งเน้นการทำงานร่วมกันแบบบูรณาการ หลักนิติธรรม และการพัฒนากฎหมายและนโยบายให้ตอบสนองต่อวิกฤติการณ์และสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการขยายตัวของอาชญากรรมข้ามชาติให้ได้ ซึ่งสามารถจัดแบ่งมาตรการเชิงนโยบายและกฎหมายในการต่อสู้อาชญากรรมข้ามชาติเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับระหว่างประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับภายในประเทศ

ในระดับระหว่างประเทศ ตัวอย่างมาตรการทางกฎหมายที่สำคัญได้แก่ อนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กรและพิธีสารเสริมอนุสัญญาฯ ได้แก่ พิธีสารเพื่อป้องกันปราบปราม และลงโทษการค้ามนุษย์โดยเฉพาะผู้หญิงและเด็ก พิธีสารเพื่อต่อต้านการลักลอบขนผู้โยกย้ายถิ่นฐานทางบก ทางทะเล และทางอากาศ และพิธีสารต่อต้านการผลิตและลักลอบค้าอาวุธ หรืออาจอยู่รูปมาตรการด้านกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศ เช่น แนวทางปฏิบัติ หรือข้อมติสหประชาชาติว่าด้วยยุทธศาสตร์การต่อต้านการก่อการร้าย และข้อมติที่ 2178 เรื่อง นักรบก่อการร้ายต่างชาติ (FOREIGN TERRORIST FIGHTERS; FTF) ซึ่งได้วางแนวทางสำหรับการโต้ตอบต่อการก่อการร้ายที่รัฐสมาชิก

ควรปฏิบัติหรือนำไปสร้างเป็นแนวนโยบายและกฎหมายของแต่ละประเทศ เป็นต้น นอกจากนี้ ประชาคมโลกได้ร่วมกันจัดให้มีกลไกความร่วมมือระหว่างประเทศ เช่น องค์การตำรวจสากล องค์การศุลกากรโลก เป็นต้น ทำหน้าที่ในการประสานความร่วมมือระหว่างรัฐสมาชิกในกรอบหรือบทบาทหน้าที่ที่รับผิดชอบ เช่น องค์การตำรวจสากลทำหน้าที่ประสานงานกับสำนักงานตำรวจทั่วโลกเพื่อสืบสวนหาตัวผู้กระทำความผิดที่หนีไปหลบซ่อนตัวอยู่ตามประเทศต่างๆ และนำกลับมาลงโทษในประเทศที่ความผิดเกิด รวมถึงทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารสำคัญที่จะนำไปสู่การสืบสวนจับกุมผู้กระทำความผิด หรือป้องกันเหตุร้ายต่างๆ ทั่วโลก โดยใช้เทคโนโลยีขั้นสูงที่มีความปลอดภัยสูงสุด เช่น ช่องทางการสื่อสารของตำรวจสากล (24/7) และระบบหมายจับตำรวจสากล (INTERPOL NOTICES)

ในระดับภูมิภาค หลายภูมิภาคได้จัดให้มีมาตรการทางกฎหมายและเชิงนโยบาย เช่น อนุสัญญาสหภาพยุโรปด้านความมั่นคง การค้า การศึกษา และวัฒนธรรม ด้านเทคโนโลยีฉบับต่างๆ ได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้ประเทศต่างๆ ในยุโรปต้องรับเอาหลักการที่กำหนดไว้ไปพัฒนาและปรับปรุงกฎหมายภายในประเทศที่มีอยู่ รวมถึงการที่ต้องหันหน้ามาร่วมมือระหว่างกันมากขึ้น สำหรับในภูมิภาคอาเซียนได้มีการพัฒนามาตรการทางกฎหมายหลายฉบับ เช่น สนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาของอาเซียน อนุสัญญาอาเซียนว่าด้วยการต่อต้านการก่อการร้าย อนุสัญญาอาเซียนว่าด้วยการต่อต้านการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะสตรีและเด็ก รวมถึงกรอบความร่วมมือในภูมิภาคลักษณะต่างๆ เช่น ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยอาชญากรรมข้ามชาติ (ASEAN DECLARATION ON TRANSNATIONAL CRIME), การประชุมรัฐมนตรีอาเซียนด้านอาชญากรรมข้ามชาติ (ASEAN MINISTRY MEETING ON TRANSNATIONAL CRIME), การประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียนด้านอาชญากรรมข้ามชาติ (SENIOR OFFICIAL MEETING ON TRANSNATIONAL CRIME), แถลงการณ์ร่วมของหัวหน้าตำรวจอาเซียน (ASEANAPOL JOINT COMMUNIQUÉ) และการประชุมระดับทวิภาคีและพหุภาคีในประเด็นต่างๆ เช่น การค้ามนุษย์ การลักลอบค้ายาเสพติด การต่อต้านการก่อการร้าย เป็นต้น นอกจากนี้ แต่ละภูมิภาคยังได้พัฒนากลไกความร่วมมือในภูมิภาค

รูปแบบต่างๆ เช่น องค์การตำรวจสหภาพยุโรป (EUROPOL) องค์การตำรวจในภูมิภาคเอเชียใต้ (SAARC POL) และตำรวจอาเซียน (ASEANAPOL) ซึ่งเป็นองค์การระดับภูมิภาคที่ทำหน้าที่เป็นองค์กรประสานงานกลางระหว่างรัฐสมาชิกเพื่อให้เกิดความร่วมมือกันในด้านความมั่นคงและกระบวนการยุติธรรมของแต่ละภูมิภาค

ส่วนในระดับภายในประเทศ แต่ละรัฐจำเป็นต้องบูรณาการกฎหมายหลายฉบับเพื่อใช้ในการจัดการกับปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ เนื่องจากอาชญากรรมข้ามชาติมีกลุ่มย่อยทำงานกระจายตัวอยู่ในหลายประเทศและหลายพื้นที่ในประเทศ กฎหมายที่สำคัญของไทย ได้แก่ ประมวลกฎหมายอาญา, พ.ร.บ.ป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ.2556, พ.ร.บ.ป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม, พ.ร.บ.ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม, พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ.2550, พ.ร.บ.การค้ามนุษย์ พ.ศ.2551, พ.ร.บ.การกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2550, พ.ร.บ.ส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ.2551, พ.ร.บ.ความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ.2535 เป็นต้น นอกจากนี้ แต่ละรัฐยังได้จัดให้มีกลไกความร่วมมือของรัฐในรูปแบบต่างๆ เป็นการเฉพาะเรื่อง เช่น การจัดตั้งศูนย์บัญชาการแก้ไขปัญหาการทำประมงผิดกฎหมาย (COMMAND CENTER FOR COMBATING ILLEGAL FISHING) หรือ “ศปมผ.” เพื่อจัดการกับปัญหาการทำประมงผิดกฎหมายในประเทศไทย รวมถึงการใช้แรงงานประมงผิดกฎหมายในลักษณะต่างๆ โดยมีเจ้าภาพหลักคือ กองทัพเรือ มีผู้บัญชาการทหารเรือ เป็นหัวหน้าศูนย์ฯ ประกอบด้วยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นคณะกรรมการ ได้แก่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงแรงงาน กระทรวงคมนาคม กระทรวงมหาดไทย และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีอำนาจหน้าที่ในการออกคำสั่งกำหนดให้มีศูนย์ควบคุมการแจ้งเรือเข้าออก และให้บริการและอำนวยความสะดวกแก่เรือประมงแบบเบ็ดเสร็จ (FISHING ONE STOP SERVICE) ประจําในแต่ละจังหวัดชายทะเลตามที่ ศปมผ. ประกาศกำหนด

นอกจากนี้ สำนักงานกลางแห่งชาติหรือสำนักงานตำรวจสากลประเทศไทย เป็นหน่วยงานสำคัญอีกหน่วยงานหนึ่งในการประสานความร่วมมือทั้งในทางคดีและทางเทคนิคระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับตำรวจต่างประเทศ โดยมุ่งเน้น

ในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารอาชญากรรม แผนประทุษกรรมคนร้าย การให้ความช่วยเหลือทางอาญาระหว่างประเทศ และการส่งผู้ร้ายข้ามแดน โดยมีเครื่องมือต่างๆ ของตำรวจสากลเพื่อช่วยอำนวยความสะดวกในการสืบสวนสอบสวน อาทิ ระบบ 24/7 ระบบหมายตำรวจสากล ระบบฐานข้อมูลตำรวจสากล และทีมช่วยเหลือในสถานการณ์วิกฤติ (INTERPOL RESPONSE TEAM)

ความท้าทายของรัฐในการจัดการปัญหาอาชญากรรมชาติ

แม้ความร่วมมือระหว่างประเทศจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดการกับปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ แต่นักวิชาการในสาขากฎหมายและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและนักปฏิบัติการณ์ (Voronin (2000), Johnson (1998) และ William (1994)) ต่างมีความเห็นคล้ายกันว่า การพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศอาจเป็นไปได้ด้วยความล่าช้าเนื่องจากอุปสรรคภายในประเทศและระหว่างประเทศ กล่าวคือ

ประการแรก รัฐยังคงเผชิญกับปัญหาทุจริตคอร์รัปชันในหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายและหน่วยงานความมั่นคงที่เกี่ยวข้องที่เป็นผลมาจากการเจรจาต่อรองผลประโยชน์ของขบวนการอาชญากรรมข้ามชาติ อันทำให้การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและความร่วมมือระหว่างรัฐไม่เกิดประสิทธิภาพเท่าที่ควร

ประการที่สอง รัฐมีภารกิจต่อประชาชนที่หลากหลายไม่ได้มุ่งเน้นเฉพาะในเรื่องของการปราบปรามอาชญากรรมเพียงอย่างเดียว โดยมีมิติการพัฒนาทางเศรษฐกิจจะเป็นสิ่งที่รัฐให้ความสำคัญในลำดับต้นและรัฐจำเป็นต้องลดกฎระเบียบบางประการลงเพื่อให้เอื้อต่อการส่งเสริมสนับสนุนการขยายตัวทางธุรกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรวมตัวกันเป็นภูมิภาคและอนุภูมิภาค

ประการที่สาม หน่วยงานของรัฐยังทำงานในลักษณะแยกส่วนต่างฝ่ายต่างทำ ไม่ได้มีการบูรณาการการทำงานที่มีความเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนข้อมูลที่จำเป็นระหว่างกันอย่างแท้จริง อันเนื่องมาจากโลกทัศน์ในการเป็นคู่แข่งกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐด้วยกันเองเพื่อให้ฝ่ายของตนได้ผลงานไปนำเสนอต่อรัฐบาล

ประการที่สี่ หน่วยงานของรัฐถูกจำกัดด้วยอำนาจอธิปไตยและนโยบายของรัฐโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศเป็นสำคัญ ทำให้กฎหมายของรัฐ

มีลักษณะแข็งตึงไม่ยืดหยุ่น และในบางครั้งอาจเกิดความไม่ไว้วางใจต่อหน่วยงานของรัฐบาลอื่นที่กำลังประสานงานด้วย ทำให้ความร่วมมือระหว่างประเทศในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมข้ามชาติเป็นไปได้ด้วยความล่าช้าและในบางครั้งไม่อาจเกิดขึ้นได้เพราะขัดต่อนโยบายทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองของรัฐนั้นเอง

ประการที่ห้า ความมุ่งมั่นของรัฐในการจัดการปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติมีระดับที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับประเภทและลักษณะความผิดที่ส่งผลกระทบต่อและความเสียหายต่อรัฐนั้นๆ จึงทำให้อาชญากรรมข้ามชาติของประเทศหนึ่งอาจมิใช่ปัญหาของอีกประเทศหนึ่ง แต่ละรัฐจึงออกกฎหมาย นโยบาย และมาตรการในการจัดการปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติที่แตกต่างกันออกไป

ประการสุดท้าย หน่วยงานของรัฐโดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนาขาดองค์ความรู้ ประสบการณ์ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการจัดการกับปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ ทำให้องค์กรอาชญากรรมและอาชญากรข้ามชาติสามารถกระทำความผิดได้ข้ามประเทศโดยไม่จำเป็นต้องปรากฏตัวในประเทศที่ความผิดเกิดขึ้นและไม่ถูกติดตามดำเนินคดีมาลงโทษในกระบวนการยุติธรรมของประเทศที่ความผิดเกิดขึ้น

ด้วยเหตุนี้ รัฐที่มีศักยภาพจึงควรให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนทั้งทางด้านงบประมาณ กำลังคน และเทคโนโลยี ตลอดจนการฝึกอบรมต่อรัฐอื่นเพื่อให้แต่ละรัฐมีมุมมองเชิงนโยบายต่อปัญหาในลักษณะคล้ายคลึงกันและเพื่อตอบโต้กับอาชญากรรมข้ามชาติด้วยวิธีการที่ทันสมัยเป็นมาตรฐานเดียวกันร่วมกัน เช่น การก่อตั้งสถาบันฝึกอบรมระหว่างประเทศว่าด้วยการดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย (International Law Enforcement Academy) ด้วยความร่วมมือระหว่างรัฐบาลสหรัฐอเมริกาและไทย เพื่อฝึกอบรมให้ความรู้เพิ่มประสิทธิภาพในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมข้ามชาติ แก่เจ้าหน้าที่หน่วยงานบังคับใช้กฎหมายของประเทศต่างๆ ในภูมิภาคนี้เป็นต้น

ประเทศไทยมีภูมิศาสตร์ที่เป็นศูนย์กลางการคมนาคมทั้งทางบกและทางอากาศ มีพรมแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน 4 ประเทศเป็นระยะทางรวม 5,656 กม. โดยติดต่อกับราชอาณาจักรกัมพูชา 798 กม. สาธารณรัฐประชาธิปไตย

ประชาชนลาว 1,810 กม. สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา 2,401 กม. และสหพันธรัฐมาเลเซีย 647 กม. อีกทั้งเป็นศูนย์กลางทางการบินในภูมิภาคนี้ มีสนามบินนานาชาติมากกว่า 10 สนามบิน ทำให้ชาวต่างชาติสามารถเดินทางเข้าสู่ประเทศไทยได้โดยสะดวก

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงได้จัดตั้งศูนย์ปราบปรามคนร้ายข้ามชาติและหลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายขึ้น เพื่อประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่างๆ ในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ส่วนราชการต่างๆ และองค์กรภาคเอกชนในประเทศไทย ตลอดจนความร่วมมือระหว่างประเทศ ทั้งกับประเทศเพื่อนบ้านในกลุ่มอาเซียน และประเทศในภูมิภาคอื่นๆ ทั่วโลก

ศูนย์ปราบปรามคนร้ายข้ามชาติและหลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (Combating Transnational Criminals and Illegal Immigrants Center) หรือ ศปชก.ตร. ตั้งอยู่ที่อาคาร 1 สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เว็บไซต์ <http://www.ctic.police.go.th>